

Atf / Citation

TELLİ, B. (2024). "Kahramanmaraş Ağzları Söz Varlığında Arkaik Unsurlar".
Gazi Türkiyat, 34: 63-80.

Geliş / Submitted 29.03.2024

Kabul / Accepted 03.06.2024

DOI 10.34189/gtd.34.004

KAHRAMANMARAŞ AĞIZLARI SÖZ VARLIĞINDA ARKAİK UNSURLAR

Archaic Elements in Kahramanmaraş Dialect(s) Vocabulary

Burak TELLİ*

Öz

Kahramanmaraş, tarihî ve kültürel anlamda oldukça zengin birikime sahip bir Anadolu şehridir. Söz konusu bu zenginlik yöre insanının duygu ve düşünce dünyasını etkileyerek yörede zengin bir söz varlığı oluşmasını sağlamıştır. Yöreye ait söz varlığı içerisinde söyleyiş farklılıkları dışında sadece mahalli sözcük olarak binlerce örnek bulmak mümkündür. Yörenin uzun yıllar Türk yurdu olması ve bu sebeple Türkçenin uzun yıllar yörede var olması Türkçenin tarihî dönemlerine ait birtakım söz varlıklarının bugüne ulaşmasına vesile olmuştur. Yörede bugün yaşayan birçok söz varlığı unsurunun tarihi dönemlerde var olduğu ancak bugün yazı dilimizde kullanımdan düştüğü görülmektedir. Bazı çalışmalarda dilin tarihî dönemlerinde kullanılan unsurların bugün de kullanılıyor olmasının bir arkaik durum olarak değerlendirilemeyeceği ifade edilmiştir. Arkaiklik durumunun kabul edilebilmesi için bir ağız bölgesinin başka bir ağız bölgesi ya da lehçe ile karşılaştırılması neticesinde ancak arkaiklik durumuna karar verilebileceği belirtilmiştir. Biz de bu görüşe katılmaktayız. O sebeple Kahramanmaraş ağızındaki arkaik unsurlar ortaya koyulurken bugünün yazı dili ile karşılaştırılarak bir tespit yapılmıştır. Çalışma neticesinde 52 söz varlığı unsuru arkaik olarak tespit edilmiştir. Bu söz varlıklarının bir kısmının Eski Türkçe dönemine, bir kısmının DLT'ye, bir kısmının da Anadolu coğrafyasındaki 13. yy.a kadar izi sürülebilmektedir. Arkaik olarak belirtilen söz varlıklarının büyük bir kısmının tarihî dönemlerdeki anlamını koruduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Arkaik, eskicil, söz varlığı, ağız, Kahramanmaraş.

Abstract

Kahramanmaraş is an Anatolian city with a very rich historical and cultural background. This wealth has also affected the emotional and mental world of the local people and has revealed a rich vocabulary by being expressed in words. It is possible to find thousands of examples of local words in the vocabulary of the region, apart from pronunciation differences. The fact that the region has been a Turkish homeland for many years and, therefore, the Turkish language has existed in the region for many years has led to the survival of some vocabulary belonging to the historical periods of Turkish. It is seen that many vocabulary elements in the region exist in historical periods but have fallen out of use in our written language today.

* Doç. Dr., Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Kahramanmaraş/TÜRKİYE. btelli46@gmail.com, ORCID: 0000-0003-4924-9205

In some studies, it has been stated that the fact that the elements used in the historical periods of the language are still seen today cannot be seen as an archaic situation. It has been stated that in order to be archaic, this can be determined by comparing it with another dialect region or dialect. We also agree with this opinion. For this reason, while revealing the archaic elements in the Kahramanmaraş dialect, a determination was made by comparing them with today's written language. As a result of the study, 52 lexical items were identified as archaic. Some of these lexical items can be traced back to the Old Turkish period, some to the DLT, and some to the 13th century in Anatolia. It was observed that most of the archaic loanwords preserved their meaning in historical periods.

Keywords: Archaic, ancient, vocabulary, dialect, Kahramanmaraş.

GİRİŞ

Ağız, belirli yerleşim bölgelerine özgü olup bağlı bulunduğu dilden fonetik farklılıklar gösteren, yazı dili hâline gelmemiş konuşma dilidir. Ağızlar dil araştırmalarında önemli çalışma alanlarıdır. Bağlı olduğu dille ilgili tarihî dönemlere ait birçok veri, ağız araştırmaları üzerinden elde edilebilir, dil bilimsel tartışmalara sebep olan pek çok sorun yine ağızlara başvurularak çözüme kavuşturulabilir. Ağızlar bağlı bulunduğu yazı dilinden sadece fonetik olarak değil, söz varlığı yönünden de farklılık gösterebilir.

Kahramanmaraş ağızları söz varlığı bakımından oldukça zengin bir birikime sahiptir. Şehrin kültürel zenginliği, kadim tarihi, duygu ve düşüncelerin ifade gücü bu zenginliğin sadece birkaç sebebidir. Şehrin uzun yıllar Türk yurdu olması dolayısıyla Türkçenin bölgede ana dili olarak var olması bu zengin söz varlığı içerisinde Türkçenin tarihî dönemlerinden izlerin de görülmesine sebep olmuştur. Bugün yazı dilinde bulunmayan ancak Türkçenin tarihî dönemlerinde varlığını bildiğimiz birçok söz, ağızlarda canlılığını korumaktadır. Orta Asya'dan Anadolu sahasına göç eden Oğuzların söz varlığında Türkçenin tarihî dönemlerinden izler görmek mümkündür. Akar'a göre eskicil yapıların korunmasında ağızlar arası ilişkiler önemli bir etkidir. Türlü coğrafi ve sosyal sebeplere bağlı olarak ağızlarda eski yapılar korunmuştur (2011: 306). Günümüz yazı dili esas alındığında ağızlarda görülen bu söz varlığı unsurları için arkaik ya da eskicil ifadesini kullanmak doğru olacaktır. Kahramanmaraş Ağızı (KMA)'nda arkaik söz varlığı bakımından önemli veriler yer almaktadır.

KMA, Leyla Karahan'ın ağız sınıflandırmasında üç ana ağız grubundan Batı grubu ağızları arasında değerlendirilmiştir. Bu ana ağız grubunda yer alan 9 alt grupta ise Tarsus, Ereğli, Konya merkez ilçesinin bazı yöreleri, Adana, Hatay, Gaziantep, Adıyaman, Malatya'nın Darende, Akçadağ, Doğanşehir ilçeleri ve Urfa'nın Birecik ve Halfeti ağızları ile birlikte 7. grupta yer almaktadır (1996: 178). Yörenin ağızla ilgili kitap, tez ve makale türünde pek çok yayın bulunmaktadır. Bu çalışmaların önemli bir kısmı, yörenin ağız özellikleri ile ilgili olup içinde kısmen sözlük barındıran eserlerdir. Yörenin ağız özellikleri üzerine en bütüncül çalışma, Mehmet Dursun Erdem ile Esra Kirik tarafından hazırlanan ve ikinci baskısı Ramazan Bölük editörlüğünde

yayımlanan Kahramanmaraş ve Yöresi Ağızları (Giriş-İnceleme-Metinler) adlı çalışmadır. Yörenin söz varlığı üzerine yapılmış en kapsamlı yayın ise Burak Telli tarafından hazırlanan Söz Varlığı-Kahramanmaraş ve Yöresi Ağızları adlı çalışmadır. Bu çalışma yöreyle ilgili yapılan bütün çalışmaların taranması ve buna sahada elde edilen sözlerin dâhil edilmesiyle oluşturulmuş kapsamlı bir söz varlığı eseridir.

Arkaik ya da eskicilik, tanımları noktasında birlik bulunsa da yapılan çalışmalarda farklı yönlerden değerlendirilmiş kavramlardır. Türkçe Sözlük'te *arkaizm* "Konuşulan ve yazılan dilde kullanımdan düşmüş olan (söz veya deyim)" biçiminde tanımlanmıştır (2011: 153). Vardar ise bu kavramı *eskil biçim* olarak adlandırmış ve "Kullanımdan düşmüş, dilsel çevrimden çıkmış bulunan sözlüksek birim, sözdizimsel olgu vb." olarak açıklamıştır (Vardar 2002: 93). Korkmaz, *eskicilik* olarak adlandırdığı bu kavramı "Eskiye bağlılık, artık kullanılıştan düşmüş olan eski kelimeleri veya kelimelerin eski biçimlerini kullanma; kalıntı kelimeleri kullanma" şeklinde tanımlamış, ayrıca eskilik maddesinde de "Eskiden kalma, yazı ve konuşma dilinden artık kullanılıştan düşmüş olan, dilin daha eski veya tarihî devirlerine ait kelime, deyim ve şekiller" olarak açıklamıştır (Korkmaz 2010: 84-85). Ölmez, bu kavramı "Bir dilde Eski Türkçeye karşılaştırıldığında, öteki Türk dillerinde bulunmayan ses ve yapı özelliklerinin yanı sıra sözlüksel biçimlerin de Eski Türkçeye benzer biçimde yaşaması, kullanılması" olarak tanımlamış ve bu görüşü Tekin ve Doerfer'den hareketle benimsediğini ifade etmiştir (2003: 136). Konuyla ilgili Güler Gülsevin ise başka bir bakış açısı ortaya koymuştur. Öncelikle bu konuda çalışma yapan araştırmacıların kendi verdikleri ve kabullendikleri tanımlar ile ortaya koydukları örnekler arasında uyumsuzluk olduğunu belirten Gülsevin, bu çalışmalarda arkaiklik için "Konuşulan ve yazılan dilde, kullanımdan düşmüş olan (eski söz veya deyim) denildiği hâlde, ilgili dönemin neredeyse bütün eserlerinde kullanılan, yani o gün için canlı ve işlek olan unsurlar bile arkaik olarak gösterilebilmektedir." diyerek bu tutumu eleştirmiştir. Gülsevin arkaik ya da eskicilik konusunda "Eski şekli devam ettirmek, korumak" ile "eskicil (arkaik) özellik olarak yaşamak" konusunun ayrı şeyler olduğunu, zaten yazı dilleri, lehçeler ve ağızların bağlı olduğu dillerin eski şekillerini büyük ölçüde devam ettireceğini belirtmiştir. Arkaik unsurdan söz edilebilmesi için mutlaka bir karşılaştırma yapılması gerektiğini ve bu karşılaştırmanın ise eş zamanlı olarak o dönemdeki bir başka diyalekt ile ya da art zamanlı olarak söz konusu diyalektin eski dönemi ile yapılabileceğini ifade etmiştir (Gülsevin 2015: 3). Arkaiklik ya da eskicilik konusunda bu görüşler değerlendirildiğinde Ölmez ve Gülsevin'in değerlendirmeleri tatmin edici olup meseleye kanaatimizce açıklık getirmektedir. Belirli bir dönemin içerisinde birçok eserde kullanılmakta olan bir söz, o dönem için arkaik olarak kabul edilmemelidir. Gülsevin'in belirttiği gibi bu konuda eş zamanlı ya da art zamanlı olarak başkaca lehçeler ya da ağızlarda karşılaştırma yapılarak karar verilmelidir.

İNCELEME ALANI VE YÖNTEMİ

Bugün yazı dilinde kullanılmayan, dolayısıyla Türkçe Sözlük'te de yer almayan birtakım sözler, yöre ağzında canlılığını korumaktadır. Bu çalışmada söz(lerin) arkaik ya da eskicil olarak belirlenmesinde ölçüt, bu nokta olacaktır. Türkçenin tarihî dönemlerinde edebî dilde kullanılmış ve bugün Türkiye Türkçesi yazı dilinden düşmüş, fakat yöre ağzında yaşamakta olan sözler bu çalışma kapsamına alınmıştır. Sözcüğün Türkçe Sözlük'te *halk ağzında* kaydıyla yer alması, sözcüğün eskicil olarak değerlendirilmesine engel olarak görülmemiştir. Arkaik ya da eskicil unsurların belirlenmesinde bugünkü yazı dili esas alınmıştır. İnceleme bölümünde sözcüğün KMA'daki anlamı verildikten sonra araç içinde verilen sayfa numarası, sözcüğün tarafımda hazırlanan *Söz Varlığı Kahramanmaraş ve Yöresi Ağzıları* adlı çalışmadaki sayfa numarasını göstermektedir.

İNCELEME

acışmak: Sözcük KMA'da "üzülmek, acı duymak, kederlenmek" (24) anlamında kullanılmaktadır. Tarama Sözlüğü'nde ise sözcük aynı şekilde ve "Ağrımak, acıyı kendi organı üzerinde duymak." anlamında geçmektedir (TS 2009: 7). *Acışmak* sözcüğü Tarama Sözlüğü'ne Antepli Ahmet Asım tarafından Arapçadan tercüme edilen, 18-19. yy.da yazılmış *Kamus Tercümesi* isimli eserden eklenmiştir. Sözcük bugün Türkçe Sözlük'te bulunmamaktadır. Türkiye Türkçesi ağzlarında ise Kahramanmaraş ile birlikte Çankırı, Çorum, Artvin, Kars, Hatay gibi bazı ağız bölgelerinde de aynı anlamda geçmektedir (DS 2009: 53). *Acışmak* kelimesi, < *acı-ş-* şeklinde *acı-* fiilinden türediği gösterilmiş ve KMA'da yukarıda belirtilen anlamıyla verilmiştir (Gülensoy 2011: 46).

alışık: *Alışık* sözcüğü KMA'da "alacak, veresiye, verilen mal karşılığı, ödünç verilen para, süt vb.: *Köye alışık toplamağa gidiyorum*" (31) anlamında kullanılmış ve örneklendirilmiştir. Tarama Sözlüğü'nde ise sözcük "alacak" anlamında yer almaktadır. Sözcük Tarama Sözlüğü'ne Arapçadan Türkçeye sözlük olan, 16. yy.da Ankaralı Pir Mehmet bin Yusuf tarafından hazırlanmış Terceman isimli eserden eklenmiştir. Sözcük, Türkçe Sözlük'te buradaki anlamıyla bulunmamaktadır. *Alışık* sözcüğü Türkiye Türkçesi ağzlarında Kahramanmaraş dışında, Bor (Niğde); Karaman, Ermenek ve köyleri, Hadım ve köyleri (Konya); Karaisalı (Adana); Silifke, Mersin köyleri (İçel); Eldirek Köyü Fethiye (Muğla) ağzlarında tespit edilmiştir (DS 2009: 220). Sözcük, < *al-ış-ık* şeklinde *al-* fiilinden türemiştir (Gülensoy 2011: 66). Hem Gülensoy hem A. Tietze'nin etimoloji sözlüklerinde *alışık* sözcüğü aynı şekilde tahlil edilmiş fakat sözlük anlamı KMA'dan farklı olarak "herhangi bir duruma alışmış olan" anlamında kullanılmış ve örneklendirilmiştir (Gülensoy 2009: 66; Tietze 2016: 154).

annaç: KMA'da "karşı, ön taraf, göz önu, her taraftan görülebilen yer, meydan, açıklık" (33) anlamındadır. Sözcük bu anlamıyla KMA dışında farklı ağız bölgelerinde de kullanılmaktadır. Tarama Sözlüğü'nde ise yöre ağzı ile aynı anlamda "karşı" anlamıyla kayıtlıdır. Sözcük, Tarama Sözlüğü'ne 17. yy.dan günümüze ulaşmış Karacaoğlan şiirinden girmiştir (TS 2009: 166). *Annaç*, morfolojik olarak "ön" anlamındaki *al* kökünden < al-(ı)n+aç şeklinde türemiştir (Gülensoy 2011: 71). A. Tietze de *annaç* sözcüğünü Derleme Sözlüğü'nden almış ve aynı anlamı vermiş ve morfolojik olarak da *alnaç>annaç /ln/→/nn/ asimilasyonu olduğunu göstermiştir (C I, 2016: 180).*

arık: Türkçenin metinlerle takip edilebilen en eski dönemlerinde de görülen bir sözcüktür. Dîvânü Lugâti't-Türk'te de *arık* şeklinde ve "Oğuz ve Kıpçak lehçesinde zayıf" anlamında geçmektedir (Ercilasun ve Akkoyunlu 2018: 555). Sözcük, KMA'da "zayıf, cılız, sıksa" anlamlarında kullanılmaktadır (34). Tarama Sözlüğü'nde ise sözcük *arık, arığ, aruk* şekillerinde yöre ağzındaki anlamıyla kayıtlıdır (2009: 198). Bu sözcüğün Tarama Sözlüğü içindeki tanıklarından en eskisi 14. yy.a ait olan Şeyyad Hamza'nın Yusuf ve Zeliha adlı eserine aittir. Sözcük Kahramanmaraş ağızları dışında birçok ağızda kullanılmaktadır (DS 2009). KMA'da, tarihî dönemlerdeki şekliyle yer almıştır.

aşmak: Yöre ağzında "koç, teke, boğa vb. hayvanların çiftleşmesi" (36) şeklinde kullanılmaktadır. Tarama Sözlüğü'nde ise "Erkek hayvan dişisine binmek" anlamında geçmektedir (TS 2009: 266). Tarama Sözlüğü'ne 14. yy.da yazıya geçirildiği tahmin edilen Dede Korkut Kitabı'ndan alınmıştır. *Aşmak* sözcüğü KMA dışında "Erkek hayvan, dişisi ile çiftleşmek" anlamıyla Dereçine Sultandağı (Afyon) ve Ermenek ve köyleri (Konya) ağızlarında kullanılmaktadır (DS 2009: 361). Sözcük, A. Tietze'nin etimolojik sözlüğünde kayıtlıdır ve yöre ağzıyla aynı anlamda "Çiftleşmek için dişinin üstüne çıkmak" anlamıyla geçmektedir (2022: 214).

ırılmak: KMA'da "ayrılmak, uzaklaşmak" (115) anlamında kullanılmaktadır. Sözcük, Tarama Sözlüğü'nde yöredeki anlamına yakın "ayrılmak, uzaklaşmak, uzaklaşıp kaybolmak" anlamında geçmektedir (TS 2009: 1963). *ırılmak*, en eski tarihli olarak 13. yy.a ait Yunus Emre Divanı'nda tanıklanmıştır. Sözcük yine bugün arkaik durumda olan ırak sözcüğünün de kökü olan *ır-* fiil kökünden türemiştir. Bu kök, bugün ağızlarda "uzaklaştırmak, ayırmak, kovmak" anlamlarında yaşamaktadır (DS 2009: 2487). KMA'daki *ırılmak*, Kahramanmaraş dışında Anadolu'daki pek çok ağız bölgesinde yaşamaktadır (DS 2009). *Irılmak*, Tietze'nin sözlüğünde KMA'daki anlamıyla verilmiş ve < ır- fiilinin refleksif hâli olarak gösterilmiştir (Tietze C 3 2016: 544).

imdi: KMA'da "şimdi" (117) anlamında kullanılan sözcük, Tarama Sözlüğü'nde "artık, şimdi, o hâlde" anlamlarında 14. yy.a ait Yusuf ve Zeliha'dan tanıklanarak verilmiştir (TS 2009: 2067). Türkiye Türkçesi ağızlarında KMA dışında Uşak

ağzlarında da “şimdi, hemen” anlamında tespit edilmiştir (DS 2009: 4526). Eski Türkçe dönemindeki *amti* sözcüğünden gelişmiştir (Tietze C 3 2016: 608).

kandak: KMA’da “hendek, çukur” (121) anlamında geçmektedir. Tarama Sözlüğü’nde “Hendek” anlamında yer alan sözcük 16. yy.a ait Tarih-i Âl-i Osman’dan tanıklanmıştır (TS 2009: 2214). Günümüz Türkiye Türkçesi ağzlarında farklı anlamlarda da kullanılan *kandak*, “hendek, çukur” anlamıyla KMA dışında farklı ağız bölgelerinde yaşamaktadır (DS 2009: 2621). Sözcük Arapça <handak>tan Türkçeye geçmiştir. Sözcüğün Türkçeye geçtiği bu fonetik şekli KMA’da korunarak günümüze ulaşmıştır.

karçaşmak: Yöre ağzında “karışmak, altüst etmek” (122) anlamında kullanılmaktadır. *Karçaşmak*, Türkçenin tarihî dönemlerinde en eski 14. yy.a ait Dede Korkut Hikâyeleri, Süheyl ü Nevbahar ve Kısas-ı Enbiya’da tespit edilmiştir (TS 2009: 2287). Bugün Türkiye Türkçesi ağzlarında Kahramanmaraş yöresi dışında farklı ağız bölgelerinde yine “karışmak, karmakarışık olmak, dolaşmak, bozulmak” anlamlarında yaşamaktadır (DS 2009: 2656). Bir şeyi başka bir şeyle karıştırmak anlamındaki *kar-* fiilinden türemiştir.

karımak: KMA’da “yaşlanmak, ihtiyarlamak (kadın için)” (123) anlamında geçmektedir. Sözcük, Anadolu sahasında en eski tarihli olarak “ihtiyarlamak, yaşlanmak” anlamlarında 13. yy.a ait Yunus Emre Divanı’nda tanıklanmıştır (TS 2009: 2302). KMA dışında farklı ağız bölgelerinde “kocamak, yaşlanmak” anlamında yaşamaktadır (DS 2009: 2663). *Karımak* sözcüğü ağızlardaki yaygın kullanımı nedeniyle Türkçe Sözlük’te de *halk ağzında* kaydıyla “yaşlanmak, kocamak, ihtiyarlamak” anlamıyla madde başı olarak yer almaktadır (2011: 1329). Türkçenin eski sözcüklerinden olan *karımak* DLT’de de “karıdı” şeklinde geçmekte olup “kocalmak, yaşlanmak, kocamak” anlamında kullanılmıştır (Atalay C II 2018: 269). Sözcük, Eski Türkçedeki “kocamak, yaşlanmak” anlamındaki *karı-* fiilidir.

kaşanmak: KMA’da “at, eşek işemek” (123) anlamında kullanılan sözcüğün Anadolu sahasında bilinen en eski kullanımına 13. yy.a ait Süheyl ü Nevbahar’da rastlanmıştır (TS 2009: 2328). *Kaşanmak*, Anadolu’nun farklı ağız bölgelerinde KMA’daki anlamıyla yaygın olarak kullanılmaktadır (DS 2009: 2679). Türkçenin daha eski dönemlerinde de izlerine rastlanan *kaşanmak*, DLT’de de “kaşandı” şeklinde geçmektedir (Atalay C IV 2018: 277). Eski Türkçede de *kaşan-* olarak kullanılan sözcük bugün KMA’da aynı biçim ve anlamıyla yaşamaktadır.

keleş: *Keleş* sözcüğü KMA’da iki farklı anlamda geçmektedir: 1. güzel, yakışıklı (insan) 2. asker, savaşçı (126). Sözcüğün Anadolu sahasındaki tarihine bakıldığında en eski örneğine 17. yy. ozanı Karacaoğlan’da rastlanmaktadır (TS 2009: 2405). Sözcük bugün KMA dışında pek çok ağız bölgesinde yöreyle aynı anlamlarda kullanılmaktadır (DS 2009: 2731). Gülensoy’a göre sözcük “ünlü, şanlı” anlamındaki <külüg+(e)ş biçiminde gelişmiştir (2011: 495).

keşik: KMA'da "imece usulü yapılan işlerin nöbetleşe yapılması" (129) anlamında kullanılan *keşik*, Anadolu sahasında en eski 13. yy.a ait Yunus Emre Divanı'nda tespit edilmiş ve sözcük Divan'da "nöbet, sıra" anlamında kullanılmıştır (TS 2009: 2456). Sözcüğün yöre ağzındaki anlamı ile Divan'daki anlamı birbirine yakındır. Ağızlarda farklı anlamları bulunmakla birlikte *keşik*, yöre ağzındaki anlamıyla aynı anlamda birçok ağız bölgesinde yaşamaktadır (DS 2009: 2772). Sözcük Moğolcada "nöbetçinin hünkârın kapısında nöbet beklemesi" anlamında kullanılmış olup Türkçeye buradan geçmiştir (Tietze C 4 2016: 230).

kırnak: KMA'da "buyrukaltı, uşak, hizmetçi" (131) anlamlarında kullanılmaktadır. Sözcüğün Anadolu sahasında en eski örneğine 14. yy.a ait olan Yusuf ve Zeliha'da rastlanmaktadır (TS 2009: 2513). Bugün Anadolu sahasında farklı ağız bölgelerinde KMA'daki anlamı dışında farklı anlamlarda kullanıldığı görülmektedir (DS 2009: 2835). *Kırnak* sözcüğü DLT'de de geçmiştir. Yabaku, Kay, Çumul, Basmıl, Oğuz, Yemek, Kıpçak gibi birçok Türk boyunda "cariye" anlamında kullanılmıştır (Atalay C IV 2018: 320). Sözcük tarihî dönemdeki anlamını bugün KMA'da da korumaktadır. Tietze'ye göre sözcük Eski Türkçede aynı *kırnak* biçiminde kullanılmış ve o dönemden günümüze gelmiştir, Eren ise eski çağlarda Türklerin "cariye"ye *kırkın* adı verildiğini ifade etmiştir (Tietze C 4 2016: 284; Eren 2020: 297).

kirkit: KMA'da "halı, kilim, kolan, heybe gibi ürünleri tezgâhlarda dokurken kullanılan, dokunan kısımları sıkıştırmaya yarayan tarak şeklindeki alet" (134) anlamında kullanılan sözcük, Anadolu sahasında en eski tarihli olarak 16. yy.a ait Lûgat-i Ni'metullah isimli sözlükte tespit edilmiştir. Sözcüğün bu eserdeki anlamı "halıcılıkta düğümleri ve atkılarını sıkıştıran tarak"tır (TS 2009: 2576). *Kirkit*, bugün Anadolu'nun farklı ağız bölgelerinde Kahramanmaraş yöresindeki anlamıyla yaşamaktadır (DS 2009: 2880). Tietze'ye göre sözcük Yunancanın ağızlarında yaşayan *kerkida* sözcüğünden gelmiştir (Tietze C 4 2016: 320).

koçmak: Eski bir sözcük olan *koçmak*, KMA'da "kucaklamak, kucaklaşmak, sarılmak" (134) anlamlarında yaşamaktadır. Tarama Sözlüğü'nde de "kucaklamak, sarılmak, bağrına basmak" anlamlarında kayıtlı olan sözcük, sözlüğe 14. yy. eseri olan Yusuf ve Zeliha'dan alınmıştır (TS 2009: 2593). Anadolu sahasında farklı ağız bölgelerinde çeşitli anlamlarda kullanılan *koçmak*, Kahramanmaraş yöresindeki anlamıyla Gaziantep, Şanlıurfa, Çorum ve Lapseki (Çanakkale) ağızlarında tespit edilmiştir (DS 2009: 2896). Sözcük tarihî dönemdeki anlamını bugün KMA'da da korumaktadır. Sözcük, Eski Türkçe dönemindeki *kuç-* fiilinin günümüze ulaşmış şeklidir. Sözcüğün *kuc-*, *kuç-*, *koç-* biçimleri bulunmaktadır (Tietze C 4 2016: 413).

konalga: KMA'da "göçebe ve yolcuların yolculuk ya da göç sırasında kondukları sulu, otlu yerler, konak yeri" (135) anlamında kullanılmakta olan sözcük, Türkçeye Moğolcadan gelmiştir. Ancak daha erken bir çağda Türkçe *kon-* fiili Moğolcaya *qono-* *qonu-* olarak geçmiştir (Eren 2020: 313). Buradan türeyerek Türkçeye tekrar dönmüştür. Tarama Sözlüğü'nde "konak yeri, yolculuk sırasında yolcuların

kondukları yer.” anlamında verilmiş ve sözlüğe 17. yy. ozanı Karacaoğlan’dan tanıklanmıştır (2009: 2630). *Konalga*, günümüzde Anadolu’nun farklı ağız bölgelerinde yaşamaktadır (bk. DS 2009: 2917).

kopmak: Yöre ağızında “koşmak, hızlı gitmek” (135) anlamında kullanılmaktadır. Tarama Sözlüğü’nde “1. ayağa kalkmak, haşrolmak. 2. meydana çıkmak, zuhur etmek, neşet etmek, çıkmak. 3. Harekete geçmek, fırlamak, kalkmak.” anlamlarında verilmiş olan *kopmak* sözcüğü Anadolu sahasında ilk olarak 13. yy. eseri olan Yunus Emre Divanı’nda tespit edilmiştir (2009: 2652). *Kopmak* sözcüğü KMA’daki anlamıyla bugün pek çok Anadolu ağızında yaşamaktadır (DS 2009: 2922). Türkçenin eski sözcüklerindedir. DLT’de “er yokarı kopdı = adam yerinden ayağa kalktı” şeklinde geçmiştir (Atalay C II 2018: 4).

nöker: KMA’da “bir erkekle evli iki kadın, ortak” (151) anlamında kullanılmaktadır. *Nöker*, en eski 14. yy. metni Garibname’de tespit edilmiş olup buradaki anlamı da yöre ağızındaki anlamına yakın olarak “1. maiyet memuru, hizmetçi. 2. kuma”dır. (TS 2009: 2900). Sözcük, Anadolu’nun farklı ağız bölgelerinde farklı anlamlarda yaşamaktadır (DS 2009: 3256). Sözcük tarihî dönemdeki anlamını bugün KMA’da da korumaktadır. Sözcük Türkçeye Moğolcadan *nokör/nökör* biçiminden geçmiştir (Tietze C V 2018: 344).

odalacağı: Yöre ağızında “ateş küreği” (152) anlamında geçmektedir. Sözcüğün arkaik olan kısmı “od”dur. *Od* sözcüğü Türkçe Sözlük’te *eskimiş* kaydıyla “ateş” anlamında verilmiştir (2011: 1787). Anadolu sahasında en eski örneğine 14. yy.da Yusuf ve Zeliha’da rastlanmış olan (TS 2009: 2909) sözcük, Eski Türkçe döneminden bu yana kullanılan “ateş” anlamındaki *od* ile *al-* fiilinin birleşiminden meydana gelmiştir. Anadolu ağızlarında KMA dışında Artvin, Yusufeli ilçesi Uşhum Köyü ağızında da tespit edilmiştir (DS 2009: 3266).

omaç: KMA’da “eritilmiş tereyağının ya da pekmezin içine yufka ekmeği doğranarak yapılan bir yemek” (152) anlamında geçmektedir. Tarama Sözlüğü’nde *omaç*, (*omaç aşısı*, *oğmaç aşısı*, *ovmaç*) biçimlerinde geçen sözcük “İçine, ekmek, peynir, soğan ve bazen yağ, pekmez konup yoğurularak yapılan bir yemek” anlamıyla verilmiştir ve en eski örneği 15. yy.da tespit edilmiştir (2009: 2981). Sözcüğün 15. yy.daki anlamıyla KMA’daki anlamı yakındır. *Omaç* bugün Anadolu’nun farklı ağızlarında birbirine yakın anlamlarda kullanılmaktadır. Sözcüğün kökeni tespit edilememiştir.

omca/omça: KMA’da “bağ kütüğü, asma” (152) anlamında kullanılan sözcüğün Anadolu sahasında en eski 14. yy.da tanıklandığı ve “kütük, ağaç kütüğü, tomruk” anlamında kullanıldığı görülmüştür (TS 2009: 2982). Sözcük ağızlarda *omaca/omuca* olarak da geçmektedir (DS 2009: 3281). Eren, *omaca* için Anadolu’da *homaca* (~ *homaça* > *homça*) biçimlerinin kullanıldığını ve sözcüğün Türkçe *oma* “kalça kemiği, uyluk

kemiği” adından geldiğini belirtmektedir (2020: 386). Sözcük tarihî dönemdeki anlamını bugün KMA’da da korumaktadır.

otacı: KMA’da “ev ilacıyla göz hastalığını iyileştiren göz doktoru” (153) anlamında geçmektedir. Tarama Sözlüğü’nde *otcu/otacı* şeklinde ve “Hekim, tabip; attar” anlamında yer almaktadır. Anadolu sahasında en eski örneğine 14. yy.da rastlanmıştır (TS 2009: 3028). Sözcük, Türkçe Sözlük’te *halk ağzında* kaydıyla geçmektedir (2011: 1821). Bugün KMA’daki anlamıyla Bolu, Kilis, Gaziantep, Hatay ağızlarında da yaşamaktadır (DS 2009: 3294). Eski Anadolu Türkçesinde *otacı/otcu* biçimleri görülen sözcük, Eski Türkçe *otacı* sözcüğünün devamı durumundadır (Tietze C 4 2018: 172).

otarmak: KMA’da “hayvanları otlatmak” (153) anlamında kullanılmaktadır. Anadolu sahasında en eski örneğine 14. yy.da rastlanmış olup o dönemde de “hayvanı yaymak, otlatmak, doyurmak” anlamıyla kullanılmıştır (TS 2009: 3025). *Otarmak* o dönemden bugün KMA’ya aynı anlamını koruyarak ulaşmıştır. Sözcük Anadolu ağızlarında farklı ağız bölgelerinde yaşamaktadır (DS 2009: 3295). Sözcük, Eski Türkçedeki *otgarmak* fiilinden fonetik değişikliğe uğrayarak Anadolu sahasında *otarmak* biçimini almıştır (bk. Tietze C VI 2018: 172).

ögeç/öveç: KMA’da “bir yaşından dört yaşına kadar erkek koyun, koç” (154) anlamında kullanılmaktadır. Sözcük Anadolu sahasında en eski 14. yy.a ait Dede Korkut metninde tespit edilmiş ve KMA’daki anlamıyla kullanılmıştır (TS 2009: 3056). Sözcüğün gelişimi *ögeç>öveç* şeklindedir. Eren, sözcüğün Eski Türkçe *ög* kökünden +ç küçültme ekiyle kurulduğunu belirtmiştir: *ög+ -(e)ç > ögeç > öveç*. (2020: 403). Sözcük Eski Türkçeden Türkiye Türkçesi ağızlarına anlamını koruyarak yaşamaya devam etmektedir.

ölet: Yöre ağzında “öldürücü hastalık salgını, kıran” (155) anlamında kullanılan sözcük Türkçe Sözlük’te *halk ağzında* kaydıyla geçmektedir (2011: 1846). Sözcüğün Anadolu sahasındaki en eski örneğine 14. yy.da rastlanmıştır ve “salgın hâlindeki ölüm, kırgın, kıran.” anlamıyla kullanıldığı görülmüştür (TS 2009: 3079). Anadolu’nun farklı ağız bölgelerinde aynı ya da benzer anlamlarla yaşamaya devam etmektedir (DS 2009: 3333). Eren, sözcüğün eski kaynaklarda *ölet* “kırgın, kıran”, Orta Türkçede *ölüt* olarak geçtiğini belirtmiştir (2020: 399). Tietze ise sözcüğün Çağataycadan Anadolu sahasına geçtiğini ifade etmiştir (C VI 2018: 216). Sözcüğün tarihî dönemlerdeki anlamıyla bugün KMA’daki anlamının aynı olduğu görülmüştür.

önmek [öñmek]: KMA’da “beklemek; gözetlemek, pusuya düşürmeye çalışmak” (155) anlamlarında kullanılmaktadır. *Önmek, öñmek*; Anadolu’nun birçok ağız bölgesinde yaşamaktadır (DS 2009: 3343). Sözcüğün Anadolu sahasında en eski kullanımına 14. yy. eseri Anternâme’de rastlanmış ve “intizar etmek, beklemek; karşısına çıkmak.” anlamında kullanılmıştır (TS 2009: 3103). Sözcük bugün Türkçe Sözlük’te bulunmamaktadır.

ör: KMA'da "içinde ateş kırıntıları olan kül, köz" (155) anlamında kullanılan sözcük bugün Güncel Türkçe Sözlük'te bulunmamaktadır. Sözcüğün Anadolu sahasında en eski örneğine 18-19. yy. eseri olan Burhan-ı Katı Tercümesi'nde rastlanmıştır. Burada da KMA'daki anlamına yakın şekilde "ateş kırıntılarıyla dolu kül, kömür tozu ateşi" anlamında kullanıldığı görülmüştür (TS 2009: 3113). KMA dışında Siverek (Urfa) ve Gaziantep ağzında da bu anlamıyla geçmektedir (DS 2009: 3345).

örklemek: KMA'da "hayvanları yere çakılan kazığa, ağaca vb. bağlamak" (155) anlamında kullanılan sözcük KMA dışında birçok ağız bölgesinde benzer anlamda yaşamaktadır (DS 2009: 3350). Anadolu sahasında en eski örneğine 15. yy. eseri olan Terceman'da rastlanan sözcük burada da "hayvanın ayağını iple bağlamak." anlamıyla geçmektedir (TS 2009: 3117). Türkçe Sözlük'te bulunmayan sözcük, 15. yy.daki anlamıyla KMA'da yaşamaya devam etmektedir. Sözcük *ör-* fiil kökünden türemiştir. Yine bu sözcükten türeyen *örk*, "hayvanları çayıra bağlamaya yarayan kalın ip" anlamında olup *ör- + -(ü)k > örük > örk* biçiminde gelişmiştir (Eren 2020: 401).

örü: KMA'da "ayakta durma: *Örüde kaldık*" (156) anlamında kullanılmaktadır. Sözcük KMA dışında Mersin Mut ilçesi ve Konya Beyşehir ilçesi ağzında tespit edilmiştir (DS 2009: 3353). Anadolu sahasında kullanılan eski bir sözcük olan *örü; örü turmak/örü durmak* biçimlerinde 14-15. yy.da kullanılmıştır. Batı Türkçesindeki ilk örneğine Melhame-i Şemsiyye isimli eserde "kalkık, dik" anlamında rastlanmıştır (TS 2009: 3120). Sözcük, 14. yy.dan günümüze benzer bir anlamda ulaşmış olup bugün Kahramanmaraş, Mersin ve Konya yöresi ağızlarında yaşamaktadır. Gülensoy, halk ağzındaki *örü* sözcüğünün gelişimi hakkında <*ör- (çıkmaq, yükselmek) -ü biçiminde bir değerlendirme yapmıştır (2011: 672).

ötürük: KMA'da "sürgün, ishal" (156) anlamında kullanılan sözcük, Anadolu'nun birçok ağız bölgesinde aynı biçim ve anlamıyla yaşamaktadır. Ağızlardaki yaygın kullanımı nedeniyle Türkçe Sözlük'te de aynı anlamıyla *halk ağzında* kaydıyla geçmektedir (2011: 1863). Anadolu sahasında en eski örneğine *ötrük* biçiminde ve bugünkü anlamıyla 14. yy eseri olan Erzurumlu Mustafa Darir bin Yusuf'un Siyer-i Darir adlı eserinde tespit edilmiştir (TS 2009: 3138). Sözcüğün tarihî dönemlerdeki anlamıyla bugün KMA'daki anlamının aynı olduğu görülmüştür. Sözcük "geçmek, nüfuz etmek, aşmak" anlamlarındaki *öt-* fiilinden türemiştir (bk. Tietze C 6 2018: 246).

püsen: KMA'da "ince ince yağın kar, yağmur, çisenti" (161) anlamında kullanılan sözcük Anadolu sahasında en eski 17. yy.da yazılmış manzum sözlük Nazmü'l-Leâl'de, "ahmakıslatan" anlamıyla tespit edilmiştir (TS 2009: 3209). *Püsen* sözcüğü bugün KMA dışında Sandıklı -Afyon, Hamurcu-İncesu (Kayseri), Bahçeli Bor (Niğde), Endel ve Osmaniye ağızlarında da aynı anlamda yaşamaktadır (DS 2009: 3503). Sözcüğün tarihî dönemlerdeki anlamıyla bugün KMA ve diğer ağız bölgelerinde kullanıldığı görülmüştür.

sinilemek [siñilemek]: KMA'da "hafif sesle inleyerek ağlama" (168) anlamında kullanılan sözcük, Anadolu'nun birçok bölgesinde yöredeki anlamına benzer ya da yakın anlamda kullanılmaktadır (DS 2009: 3643). Anadolu sahasında en eski örneğine 15. yy. eseri olan Miftahü'l-Lûga adlı Farsça-Türkçe sözlükte rastlanmıştır. Bu eserde sözcük KMA ve diğer Anadolu ağızlarındaki anlamına yakın olarak "inilti ses çıkarmak." anlamında verilmiştir (TS 2009: 3477). Sözcük tarihî dönemden bugüne anlamı değişmeden ulaşmıştır. Sözcük, Eski Türkçe döneminde de aynı biçimde *siñile-* biçiminde bulunmaktadır ve kuvvetle muhtemel *siñ* yansıma sesinden türemiştir.

sokranmak: KMA'da "söylenmek, homurdanmak, gönülsüz iş görmek" (169) anlamında kullanılan sözcük bugün ağızlarda yaygın kullanılan sözcüklerdendir. Bu sebeple Türkçe Sözlük'te yöre ağızındaki anlamıyla *halk ağzında* kaydıyla yer verilmiştir (2011: 2132). *Sokranmak* sözcüğü, Anadolu sahasında tarihî dönemlerde ilk olarak 14. yy. eseri Yusuf ve Zeliha'da tespit edilmiştir (TS 2009: 3502). Sözcük bugün KMA'da tarihî dönemlerdeki anlamıyla kullanılmaya devam etmektedir. Gülensoy sözcüğün kökünü *sok-* fiiline kadar götürmüş ve <*sokra-n- biçiminde geliştiğini belirtmiştir (Gülensoy 2011: 793).

soku: KMA'da "tahıl dövmeye yarayan büyük taş dibek" (169) anlamında kullanılan sözcük yöre ağızı dışında Batı Karadeniz ve Orta Anadolu'nun birçok ağız bölgesinde kullanılmaktadır. Anadolu sahasında en eski örneğine 16. yy. eseri olan ve Mustafa Ahteri tarafından düzenlenen Ahteri-yi Kebîr'de rastlanmıştır (TS 2009: 3502). *Soku* sözcüğü Eren'e göre Türkçe *sok-* "dövmek" kökünden gelmiştir. Bu kök, çağdaş diyalektlerde *sok-* "dövmek" olarak saklanmıştır (2020: 470). Sözcük bugün KMA'da tarihî dönemlerdeki anlamıyla kullanılmaktadır.

söykenmek: KMA'da "uzanmak, yatmak, yaslanma" (169) anlamında kullanılan sözcük İshaklı-Bayat, Emirdağ (Afyon), Gelendost (Isparta), Kelekçi-Acıpayam (Denizli), Tavşanlı (Kütahya), Lapseki (Çanakkale), Çankırı, Sarıca (Çorum), Çarşamba (Samsun), Danişman Fatsa, Perşembe (Ordu), Nefsiköseli-Görel, Tepeköy, Piraziz (Giresun), Nizip (Gaziantep), Göksun (Maraş), Üçem-Balâ (Ankara), Bor (Niğde), Ermenek, Beyşehir (Konya), Adana, Akdere, Işıklı Silifke (İçel), Bodrum (Muğla) ağızlarında da aynı anlamda yaşamaktadır (DS 2009: 3685). Sözcük Anadolu sahasında en eski 14. yy.da Erzurumlu Mustafa Darir bin Yusuf'un Siyer-i Darir adlı eserinde "dayanmak, yaslanmak" anlamıyla tespit edilmiştir (TS 2009: 3539). Sözcük bugün KMA'da tarihî dönemlerdeki anlamıyla kullanılmaktadır. Halk ağzında "eğri yer, bayır, yamaç" anlamında olan *söyke* sözcüğünden türemiştir. *söyke* <sö:k-e biçiminde gelişmiş olup [-y-] sesi türemedir (Gülensoy 2011: 809).

şor: KMA'da "1. söz, sohbet 2. tuzlu acı su" (173) anlamlarında kullanılan sözcük, birinci anlamıyla Avlunlar (Tokat), Gaziantep, Topaç-Çayırşehir-Boğazlayan, Kızılkoca-Yerköy (Yozgat), Emirler-Balâ (Ankara), Kırşehir, Kayseri ilçe ve köyleri, Niğde, Konya, Adana ilçe ve köyleri ağızlarında geçmektedir. "tuzlu acı su" anlamıyla

ise KMA dışında sadece Kars yöresi ağızlarında tespit edilmiştir (DS 2009: 4731). Sözcüğün bu ikinci anlamının Farsça “tuzlu” anlamına gelen “şûr” sözcüğünden alıntılandığı tahmin edilmektedir. Anadolu sahasındaki tarihî dönemlere ait metinlerde sözcüğün her iki kullanımı da bulunmaktadır. *Şor*, ilk anlam olarak verilen “söz, sohbet” anlamıyla Anadolu sahasında en eski 16. yy.da Diyarbakırlı Şerifi tarafından yapılan manzum çeviri Şehname Tercümesi’nde, ikinci anlamı olan “tuzlu acı su” anlamıyla da 14. yy.da Anadolu Türkçesine çevrilen Kıyas-ı Enbiya’da görülmüştür (TS 2009: 3679). Sözcük, KMA’da tarihî dönemlerdeki anlamını korumaktadır.

talaz [dalaz]: KMA’da “kasırğa, fırtına” (174) anlamında yer alan sözcük, Salar-Bandırma, Yeniköy (Balıkesir), Domaniç ve köyleri, Güragaç-Tavşanlı (Kütahya), Tokat, (Eskişehir), İğneciler-Mudurnu (Bolu), Zonguldak, İnebolu (Kastamonu), Bayındır-Çerkeş (Çankırı), Çorum, Karkincık-Artova (Tokat), Mezirme-Hekimhan (Malatya); Nizip, Kilis, (Gaziantep), Göksun, Afşin ve köyleri (Maraş), Reyhanlı ve Amik Ovası Türkmenleri Reyhanlı (Hatay), Vazıldan-Divriği, Gürün (Sivas), Sirkeli-Çubuk, Faraşlı-Kalecik, Çanlı, Gündül, Ayaş (Ankara), Köşker (Kırşehir), Bozca, Hamurcu-İncesu (Kayseri), Nevşehir, Bor (Niğde), Ereğli, Karaman (Konya), Kayarak-Saimbeyli (Adana) ağızlarında da kullanılmaktadır (DS 2009: 3816). Ağızlardaki yaygın kullanımından ötürü Türkçe Sözlük’te de *talaz’a halk ağzında* kaydıyla yer verilmiştir (2011: 2254). *Talaz*, Anadolu sahasında tarihî dönemlerde en eski 15. yy.a ait bir Kuran tefsiri olan Cevahirü’l-Esdaf’ta “dalga, kasırğa” anlamında geçmektedir (TS 2009: 3705). Sözcüğün tarihî dönemlerdeki anlamıyla bugün Anadolu ağızlarındaki anlamı aynıdır. Sözcük “dalgalı deniz” anlamındaki Yunanca *talassa* sözcüğünden gelişmiştir (Tietze C 8 2019: 105).

taylak: KMA’da “bir yaşında at yavrusu” (176) anlamında kullanılan sözcük yöredeki anlamıyla aynı olarak Manisa ve çevresi, Tokat, Eskişehir, Afşin ve köyleri (Kahramanmaraş), Bağlıca-Ardanuç (Artvin), Niğde ağız bölgelerinde de kullanılmaktadır. *Taylak* sözcüğünün, bu anlamı dışında ağızlarda “toy”, “yeni doğmuş at yavrusu”, “biniye gelmiş iki yaşında at yavrusu”, “dört yaşında at”, “binilmeye alıştırılmamış at”, “çok güçlü ve iri hayvan”, “üç ya da dört aylık tavşan yavrusu”, “deve yavrusu” vb. anlamları da bulunmaktadır (DS 2009: 3854). Sözcüğün Anadolu sahasında en eski örneğine 18. yy. dönemine ait Bürhan-ı Katı Tercümesi’nde “Henüz yük vurulmamış genç deve” anlamıyla rastlanmıştır (TS 2009: 3705). Sözcük *tay* sözcüğünden türemiştir. *Tay* sözcüğü Türkçenin eski sözcüklerinden olup DLT’de geçmektedir (Atalay C IV 2018: 589). *Taylak* sözcüğü bugün Türkçe Sözlük’te *halk ağzında* kaydıyla da yer almaktadır (2011: 2291).

tuman: KMA’da “don, şalvar” (181) anlamında kullanılan sözcük Atabey (Isparta), Aydın, Balçova-Karaburun, Foça (İzmir), Balıkesir, Çanakkale, Çayköy-Söğüt (Bilecik), İzmit (Kocaeli), Taşköprü (Kastamonu), Sinop, Havza, Balaç, Lâdik (Samsun), Merzifon (Amasya), Serpin-Turhal (Tokat), Hisarüstü-Keşap, Şehli, Piraziz

(Giresun), Maçka ve köyleri (Trabzon), Gümüşhane, Yusufeli, Akarsu-Ardanuç, Yavuz-Şavşat (Artvin), İrişli (Bayburt), Sankakamış, Çıldır, Arpaçay (Kars), Hasankale (Erzurum), Miçinkağ-Kemaliye (Erzincan), Doğubayazıt (Ağrı), Erciş Van, Bitlis, Diyarbakır, Ağın (Elâzığ), Arapkir, Pütürge (Malatya), Urfa, Nizip, (Gaziantep), Maraş ilçe ve köyleri, Antakya (Hatay), Karaözü-Gemerek, Vazıldan-Divriği (Sivas), Yerköy, Sorgun (Yozgat), Çavundur-Balâ (Ankara), Kocabey (Kırşehir), İncekum, Erkilet, Talas (Kayseri), Niğde, Konya, Kozan, Kadirli, Feke (Adana), Alanya (Antalya), (Edirne), Kırklareli, Saray (Tokat) gibi birçok ağız bölgesinde yaşamaktadır (DS 2009: 3991). Batı Türkçesiyle en eski kullanımına 14. yy. metni olan Kısas-ı Enbiya'da rastlanmıştır (TS 2009: 3852). Sözcük, ağızlardaki yaygın kullanımı nedeniyle Türkçe Sözlük'te *halk ağzında* kaydıyla yer almıştır (2011: 2385). Sözcük tarihî dönemlerde, bugün Anadolu ağızlarında ve Türkçe Sözlük'te aynı anlamda geçmektedir. Sözcük, Farsça *tunbân* sözcüğünden gelişmiştir (Eren 2020: 526; Tietze C 8 2019: 272).

tülek: KMA'da "tüyü dökülmüş kuş ya da kümes hayvanları" (182) anlamında kullanılan sözcük, Anadolu ağızlarında farklı anlamlarıyla yaşamakta olup Tokat, Eskişehir, İskilip (Çorum), Havza (Samsun), Merzifon ve köyleri (Amasya), Giresun, Küpesi (Erzincan), Van, Malatya, Kilis, Kangal (Sivas), Genezin-Avanos (Nevşehir) ağızlarında KMA ile aynı anlamda bulunmaktadır (DS 2009: 4009). *Tülek* sözcüğünün Anadolu sahasında en eski örneğine 15. yy. eseri Terceman'da rastlanmıştır. Sözcük bu eserde "tüy değiştirmiş" anlamında geçmiştir (TS 2009: 3868). Sözcüğün tarihî dönemler ile bugünkü kullanımı arasında farklılık bulunmamaktadır. Tietze, sözcüğün <tü+lek (isimden isim yapan ek) biçiminde meydana geldiğini belirtmiştir (C 8 2019: 292). Burada sözcüğün kökü durumunda belirtilen tü[ü/k/y], Orta Türkçe ve Eski Türkçe döneminde "tüy, saç, yün" anlamında kullanılmıştır (Gülensoy 2011: 943).

tülemek: KMA'da "hayvanlarda tüylerin döküldükten sonra yeniden çıkması" (182) anlamında kullanılan sözcük Gelendost, Eğridir ve köyleri (Isparta), Tokat, Eskişehir, İskilip (Çorum), Trabzon, Samsun, Bayburt (Gümüşhane), Erzincan, Urfa, Lohan (Gaziantep), Reyhanlı ve Amik Ovası Türkmenleri, Reyhanlı (Hatay), Koyulhisar (Sivas), Ankara, Pınarbaşı (Kayseri), Genezin-Avanos (Nevşehir), Bahçeli-Bor (Niğde), Ermenek, Hatip (Konya), Mut ve köyleri (İçel) ağızlarında "Kuş, tavuk vb. kanatlı hayvanlar tüy değiştirmek" anlamında kullanılmaktadır (DS 2009: 4009). Batı Türkçesiyle ilk kullanımına ise 17. yy. eseri Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nde "tüy değiştirmek" anlamında rastlanmıştır (TS 2009: 3869). Sözcük DLT'de de "tüyünü dökmek" anlamında geçmektedir (Atalay C IV 2018: 669). Sözcüğün tarihî dönemlerdeki anlamı ile bugün ağızlardaki kullanımı aynıdır. *Tülemek* sözcüğü *tülek* sözcüğü ile aynı kökten gelmektedir.

ütmek: KMA'da "koyun, tavuk vb. hayvanların kıllarını, tüylerini yakmak" (186) anlamında kullanılan sözcük, bu anlamıyla Eğridir köyleri (Isparta), Salda-Yeşilova (Burdur), Alaşehir (Manisa), Tokat, Eskişehir, Çorum, Erzincan, Harput (Elâzığ), Kilis,

Vazıldan-Divriği (Sivas), Yozgat, Genezin-Avanos (Nevşehir), Afşar köyleri-Pınarbaşı (Kayseri), Bahçeli-Bor, Ulukışla (Niğde), Ermenek (Konya), Mersin köyleri (İçel), Adana ağızlarında varlığını sürdürmektedir (DS 2009: 4081). Sözcük, Tarama Sözlüğü'nde "taze buğday ve nohudu kabuğu ile alevli ateşe atarak kebab etmek, kıllarını yakmak için alevden geçirmek" anlamıyla verilmiş olup 15. yy. eseri Çengname'den tanıklanmıştır (2009: 4126). Ağızlardaki yaygın kullanımından ötürü Türkçe Sözlük'te de *halk ağzında* kaydıyla yer verilmiştir (2011: 2456). *Ütmek* sözcüğü, bugün ağızlarda tarihî dönemlerdeki anlamıyla kullanılmaya devam etmektedir. Gülensoy, sözcüğün Orta Türkçe döneminde *üt-*, *üti-* "(kıl) yakmak" biçiminde bulunduğunu belirtmiştir. Sözcüğün türevleri DLT'de *üti-* "ütülemek", *ütük* "ütü", *ütül-* "ütülenmek, yanmak" anlamlarında geçmektedir (2011: 1001).

üzünük: KMA'da "çok üzölmüş, çok yorulmuş, bu sebeple hastalanmış kimse" (186) anlamında kullanılan sözcük, ağızlarda "topraktan yapılmış, ufak, kulpsuz çömlek", "gücü tükenmiş, yorgun", "geçmeye yüz tutmuşken, yeniden artmış hastalık", "üzüntü veren iş, davranış, kimse için" vb. anlamlarda kullanılmaktadır (DS 2009: 4087-4088). *Üznük*, Anadolu sahasında en eski örneği "iyileşmeye yüz tuttuğu sırada yeniden hasta olan" anlamıyla 16. yy. eseri Farsça-Türkçe sözlük olan Et-Tuhfetü's-Seniyye'de tespit edilmiştir (TS 2009: 4137). Bugün Türkçe Sözlük'te bulunmayan *üzünük*, tarihî dönemlerdeki anlamına yakın anlamda ağızlarda varlığını sürdürmektedir. Sözcüğün *üz-* fiilinden türediği açıktır.

üzölmek: KMA'da "hastalık yinelenmek" (186) anlamında kullanılan sözcük bu anlamıyla Bağlılı, Anamos-Eğridir (Isparta), Oğuz-Acıpayam, Çöplü-Çivril (Denizli), Bozdoğan (Aydın), İğneciler-Mudurnu (Bolu), Kastamonu, Kurşunlu (Çankırı), Sinop, Çarşamba (Samsun), Trabzon köyleri, Gürün, Koyulhisar (Sivas), Bahçeli-Bor (Niğde), Ermenek (Konya), Kozan (Adana), Güvere-Silifke, Mut ve köyleri (İçel), Milas (Muğla) ağızlarında da tespit edilmiştir (DS 2009: 4088). Anadolu sahasında en eski örneğine "iyileşmeye yüz tuttuğu hâlde yeniden hastalanmak" anlamıyla 15. yy. eseri Miftahü'l-Lûga'da rastlanmıştır (TS 2009: 4141). Sözcük, tarihî dönemdeki anlamını bugün KMA'da da korumaktadır.

yalabıg [yalabık]: KMA'da "parlak" (188) anlamında kullanılan sözcük, "cılalı, parlak, ışıldak, düzgün", "şimşek", "güzel, yakışıklı, sevimli" vb. anlamlarda Anadolu'nun farklı ağızlarında kullanılmaktadır (DS 2009: 4134). Sözcüğün Anadolu sahasında en eski örneğine *yalabık* şeklinde ve "parlak" anlamında Arapça-Türkçe sözlük olan 16. yy. eseri Babusü'l-Vâsıt'ta rastlanmıştır (TS 2009: 4223). *Yalabık*, Türkçe Sözlük'te de *halk ağzında* kaydıyla "alevin oynayarak parıldaması", "şimşek", "parıltılı" anlamlarında verilmiştir (2011: 2510). Sözcük, tarihî dönemdeki anlamını bugün KMA'da da korumaktadır. Sözcük "parlamak, parıltı saçmak, ışık yansıtmak, parlamayıp sönmek, şimşek çakmak" anlamındaki *yalabı* sözcüğünden <yalab+ı-k biçiminde gelişmiştir (Tietze C 9 2019: 145).

yekirmek: KMA'da "1. bir eylem yapmaya davranmak 2. ayağa kalkmak" (191) anlamlarında kullanılmaktadır. KMA'daki ilk anlamıyla Bayat, Emirdağ (Afyon), Kumdanlı-Yalvaç, Eğridir köyleri (Isparta), Çöplü, Çivril, Çal (Denizli), Narlıdere-Bergama (İzmir), Dombaylı-Salihli, Alaşehir (Manisa), Demirdere-Kemal Paşa (Bursa), Alayunt (Kütahya), Tokat, Bozan (Eskişehir), Düzce, Safranbolu (Zonguldak), Kastamonu, Çıkrık-Mecitözü, İskilip (Çorum), Merzifon köyleri (Amasya), Zile (Tokat), Şebinkarahisar, Alucra (Giresun), Kelkit (Gümüşhane), Yavuz-Şavşat, Bağlıca-Ardanuç (Artvin), Bayburt, Selim (Kars), Ağin (Elâzığ), Palanga-Hekimhan (Malatya), Nizip, Pazarcık (Gaziantep), Erzin, Dört Yol, Antakya (Hatay), Hacılyas-Koyulhisar, Maksutlu-Şarkışla, Gürün (Sivas), Gökdere-Akdağmadeni (Yozgat), Keskin (Ankara), Genezin-Avanos (Nevşehir), Afşar köyleri-Pınarbaşı, Bünyan (Kayseri), Bahçeli-Bor (Niğde), Boyalık, Ermenek, Seydişehir (Konya), Adana ilçe ve köyleri, -İçel ilçe ve köyleri ağızlarında; KMA'daki ikinci anlamıyla da Malatya yöresi ağızlarında kullanılmaktadır (DS 2009: 4231). *Yekirmek* sözcüğünün Batı Türkçesiyle en eski örneğine "yerinden kalkmak, kalkmaya davranmak" anlamıyla 18. yy. eseri Kamus Tercümesi'nde rastlanmıştır (TS 2009: 4489). Ağızlardaki yaygın kullanımı nedeniyle Türkçe Sözlük'te *halk ağzında* kaydıyla ve "davranmak, olduğu yerden fırlamak, ayağa kalkmak, kalkmak için hareket etmek, kıvıldamak" anlamıyla verilmiştir (2011: 2566). Sözcüğün tarihî dönemdeki anlamı bugün KMA ve diğer ağız bölgelerinde yaşamaya devam etmektedir. Gülensoy'a göre *yekirmek* sözcüğü ispatlanmamış olursa da DLT'de geçen *yel-* "koşmak" fiilinden türemiştir. Bu türeme <*yel-(k)in- biçiminde gerçekleşmiştir (2011: 1110).

yeldirmek: KMA'da "koşturmak: *Yeldir tazıyı görsün yazıyı*" (191) anlamında kullanılan sözcük, Eymir, Bozdoğan (Aydın), Tepeköy-Torbalı, Yeşilova (Burdur), Darıveren-Acıpayam, Çal, Çöplü-Çivril (Denizli), Kuyucak (Aydın), Manisa ve çevresi, Eskişehir, Fethiye (Muğla) ağızlarında da aynı anlamda kullanılmaktadır (DS 2009: 4233-4234). Anadolu sahasında en eski örneğine 14. yy. eseri olan Garibname'de rastlanan *yeldirmek*, bu kaynakta da "koşturmak" anlamında kullanılmıştır (TS 2009: 4490). Türkçe Sözlük'te *halk ağzında* kaydıyla "aceleyle koşturmak, koşuşturmak" anlamıyla verilmiştir (2011: 2566). Sözcük, tarihî dönemdeki anlamını bugün ağızlarda korumaktadır. *Yeldirmek* fiili "koşmak" anlamındaki *yel-* fiilinin ettirgen hâlidir (Tietze C 9 2019: 305).

yellenmek: KMA'da "hızlanmak" (191) anlamında kullanılan sözcük, bu anlamıyla Eğridir ve köyleri (Isparta), Burdur, Darıveren-Acıpayam (Denizli), Alaşehir (Manisa), Yeniköy (Balıkesir), Kütahya, Tokat, Eskişehir, Düzce, İskilip (Çorum), Amasya, Bağlıca-Ardanuç (Artvin), Kars, Hacılyas, Koyulhisar, Maksutlu-Şarkışla (Sivas), Niğde, Adana ağızlarında da yaşamaktadır (DS 2009: 4239). Sözcük, Anadolu sahasında en eski 19. yy.da "havalanmak, havaileşmek" anlamıyla Kuddusi Divanı'nda görülmüştür (TS 2009: 4504). *Yellenmek* sözcüğü Türkçe Sözlük'te de yer almakta ancak KMA'daki anlamı dışında kullanılmaktadır (2011: 2568). Sözcüğün

tarihî dönemdeki anlamı Kahramanmaraş ve diğer ağız bölgelerinde yaşamaktadır. Sözcüğün *yel* isim kökünden türediği açıktır.

yelmek: KMA'da "bir işin, bir şeyin, birinin peşinde koşmak, koşturmak: *Bu işin peşinde bir aydır yeliyorum*" (191) anlamıyla kullanılan sözcük, KMA dışında söz konusu anlamıyla Eğridir köyleri (Isparta), Tefenni (Burdur), Söğüt-Çal (Denizli), Lâpseki (Çanakkale), Mustafa Kemal Paşa (Bursa), Söğüt (Bilecik), Tokat, Eskişehir, Orta, Kurşunlu (Çankırı), Çorum, Sinop, Samsun, Merzifon köyleri (Amasya), Tokat, Bahattin, Ulubey, Bayadı (Ordu), Şebinkarahisar (Giresun), Vakfıkebir (Trabzon), Hacıilyas-Koyulhisar (Sivas), Çanılı-Ayaş, Gürcü, Kızılcahamam (Ankara), Afşar, Pazarören-Pınarbaşı, Erkilet (Kayseri), Gezezin-Avanos (Nevşehir), Niğde, Bayındır-Beyşehir, Çumra (Konya), Yerebakan-Feke, Çukurköy-Karaisalı (Adana), Mut ve köyleri (İçel), Ula (Muğla) yöresi ağızlarında da kullanılmaktadır (DS 2009: 4240). Anadolu sahasında en eski örneğine 13-14. yy. dönemine ait Yunus Emre Divanında rastlanmıştır. Burada "koşmak, şitap etmek, acele yürümek, esmek" anlamıyla kullanılmıştır (TS 2009: 4505). Sözcük Türkçe Sözlük'te de *halk ağzında* kaydıyla "aceleyle, telaşlı bir biçimde koşmak" anlamıyla kayıtlıdır (2011: 2568). Eski Türkçede *yel*- "koşmak, dolaşmak" anlamında kullanılan bir sözcüktür (Tietze C 9 2019: 303). *Yelmek*, tarihî dönemlerdeki anlamını bugün KMA'da ve diğer ağızlarda korumaktadır.

yoşumak: KMA'da "yorulmak" (193) anlamında kullanılan sözcük bu anlamıyla Zile -Tokat, Kayseri ağızlarında da görülmektedir (DS 2009: 4302). Tarama Sözlüğü'nde sözcük "yıpranmak, yorulmak, zayıf düşmek, kuvvetini kaybetmek" anlamıyla geçmektedir. Tanıklandığı eser ise 14. yy.a ait Süheyl ü Nevbahar'dır (TS 2009: 4676). Sözcüğün tarihî dönemlerdeki anlam ve biçimini bugün ağızlarda koruduğu görülmektedir. *Yoşumak* sözcüğü *yuşsumak* sözcüğünden gelişmiştir. *Yuşsumak* ise <yuw- "uslanmak, akıtmak, erişmek, olgunlaşmak" sözcüğüne DLT'de de geçen -şu- ekinin eklenmesiyle meydana gelmiştir. Halk ağzında "yıpranmak, durulmak, gevşemek, usanmak" anlamlarında yaşamaktadır (Gülensoy 2011: 1171)

yülümek: KMA'da "tırş etmek, kazımak" (194) anlamlarında kullanılan sözcük bu anlamıyla İsabey-Çal, Çivril (Denizli), Umurlu, Eymir, Bozdoğan (Aydın), İzmir ilçe ve köyleri, Alaşehir, Gelenbe-Kırkağaç (Manisa), Mudam-Mustafa Kemal Paşa (Bursa), Tokat, Eskişehir, Kandıra (Kocaeli), Peşman-Daday (Kastamonu), Kurşunlu (Çankırı), İskilip (Çorum), Sinop, Çarşamba (Samsun), Amasya köyleri, Zile (Tokat), Lice (Diyarbakır), Gemerek (Sivas), Gökdere-Akdağmadeni (Yozgat), Şeydin-Avanos (Nevşehir), Pınarbaşı ve çevresi (Kayseri), Bozdoğan, Kesmeburun Osmaniye, Adana ve çevresi, Mersin, Mut ve köyleri (İçel), Muğla ilçe ve köyleri ağızlarında da yaşamaktadır (DS 2009: 4332). Sözcük Anadolu sahasında en eski 14. yy. eseri Dede Korkut Kitabı'nda "tırş etmek, saç ve sakalı kazımak, dökmek" anlamıyla tanıklanmıştır (TS 2009: 4761). Ağızlardaki yaygın kullanımı nedeniyle Türkçe Sözlük'te de "vücudun fazla kıllarını ustura ile almak; tırş etmek" anlamıyla yer

verilmiştir (2011: 2625). Sözcük tarihî dönemlerdeki anlamıyla bugün ağızlarda yaşamaktadır. Orta Türkçe döneminde <yüli- “tırış etmek” biçiminde (DLT) geçmektedir (Tietze C 9 2019: 442).

SONUÇ

Kahramanmaraş birçok medeniyete tanıklık etmiş, tarihî ve kültürel birikimi olan ve yüzyıllardır Türk yurdu olarak varlığını sürdüren bir Anadolu şehridir. Kültürel zenginliği şehrin dilinde de kendini göstermiş, Kahramanmaraşlının zengin düşünce dünyası sözüne dökülerek somutlaşmış ve zengin söz varlığı ortaya çıkmıştır. Yöreye özgü hazırlanmış ağız sözlüklerinde bu zengin söz varlığı ortaya konmuştur. Kahramanmaraş ve yöresi ağızlarında, söyleyiş farklılıkları dışında, bağımsız birer sözlük birim olarak 7 bine yakın söz varlığı tespit edilmiştir.

Kahramanmaraş ve yöresinin tarihte de önemli bir Türk yurdu olması yörenin ağız özelliklerini ve söz varlığını daha önemli kılmıştır. Bugün yörede kullanılan söz varlığı unsurlarında Eski Türkçe ve Eski Anadolu Türkçesi dönemleriyle ortaklaşan sözcükleri görmek mümkündür. Bu çalışma Türkçenin tarihî dönemlerinde yaşamış bugün de KMA’da canlılığını koruyan sözlük birimlerini ortaya koymak amacıyla hazırlanmıştır.

Bu çalışma neticesinde Kahramanmaraş ve yöresi ağızlarından 52 sözlük birim, eskicil olarak tespit edilmiştir. Eskicil özellik gösteren 52 sözlük birimi üzerinden yörenin ağız söz varlığındaki eskicil hususların varlığına dikkat çekilmiştir. Bu söz varlığından önemli bir kısmının izi Eski Türkçe dönemine kadar, bir kısmının ise Orta Asya coğrafyasında 11. yy.da yazılan DLT’ye, bir kısmının da izi Anadolu sahasında 13-14. yy.larda yazılmış eserlere kadar sürülebilmektedir. Tarihî dönemlerde izine rastladığımız arkaik söz varlıklarının tamamının o dönemdeki anlamlarını koruduğu görülmüştür. Arkaik olarak tespit edilen 52 söz varlığından 35’i Türkçe Sözlük’te hiç yer almamış, 16’sı ise *halk ağzında* kaydıyla yöreye özgü anlamıyla, 1’i de eskimış kaydıyla Türkçe Sözlük’te geçmiştir.

Kahramanmaraş yöresinin eski bir Türk yurdu olması, yöre ağzında Türkçenin tarihî dönemlerinden izler taşımasını mümkün kılmaktadır. Yöre ağzında bu çalışmaya konu olan 52 söz varlığı unsuruna yer verilmiştir; ancak yöredeki bütün arkaik söz varlığı bu sayıdan ibaret değildir. Yapılacak yeni çalışmalarda bu sayı artabilecektir.

KISALTMALAR

DLT: Dîvânu Lugâti’t-Türk

DS: Derleme Sözlüğü
KMA: Kahramanmaraş Ağzı
TS: Tarama Sözlüğü

KAYNAKÇA

- AKAR, A. (2011). "Ağızlardaki {-dIkIğIn} Zarf-Fiil Ekinin Yapısı". *Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 6 (1): 305-309.
- ATALAY, B. (2018). *Kaşgarlı Mahmud Divanü Lugat'it-Türk Çeviri-Dizin*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- DS: *Derleme Sözlüğü I-VI Cilt*. 2009. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- ERCİLASUN, A. B., AKKOYUNLU, Z. (2018). *Kaşgarlı Mahmud Dîvânü Lugâti't-Türk Giriş-Metin-Çeviri- Notlar-Dizin* (3. Baskı). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- KMA: ERDEM, M. D., KİRİK, E. (2023). *Kahramanmaraş ve Yöresi Ağızları (Giriş-İnceleme-Metinler)*. (ed. Ramazan Bölük) (2. Baskı). Üsküp: International Balkan University Press.
- EREN, H. (2020). *Eren Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü* (haz. Şükrü Haluk Akalın). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- GÜLENSOY, T. (2011). *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü A-N, O-Z* (2. Baskı). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- GÜLSEVİN, G. (2015). "Arkaik-periferik Kavramı ve Bu Kavramın Tarihî Batı Rumeli Türkçesi Ağızlarının Tespitindeki Önemi". *The Journal of Academic Social Science Studies*, Winter III, S. 32: 1-12.
- GÜNEŞ, B. (2013). "Valeh Hacılar'ın Dilinde Arkaik Sözcükler". *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 2/4: 116-130.
- KARAHAN, L. (1996). *Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- KORKMAZ, Z. (2010). *Gramer Terimleri Sözlüğü* (4. Baskı). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- ÖLMEZ, M. (2003). "Çağataycada Eskicil Öğeler Üzerine". *Mustafa Canpolat Armağanı*, 135-142.
- ÖZDEMİR, H. (2012). "Günümüze Göre Klasik Türk Edebiyatındaki Eskicil Unsurlar: İbn-i Kemâl Örneği". *Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 7/4: 2501-2509.
- SÖNMEZ USTA, E. (2022). "Âlî'nin Pendnâme Tercümesinin Söz Varlığının Eski Anadolu Türkçesi Unsurları ve Eskicil Öğeler Açısından İncelenmesi". *Dede Korkut Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*. S 28: 80-96.
- TS: *Tarama Sözlüğü I-VIII Cilt*. 2009. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- TELLİ, B. (2021). *Söz Varlığı Kahramanmaraş ve Yöresi Ağızları*. Kahramanmaraş: Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları.
- TİETZE, A. (2016). *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati (C. 1-2-3-4)* (ed. Semih Tezcan). Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi.
- TİETZE, A. (2018). *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati (C. 5-6)* (ed. Nurettin Demir, Emine Yılmaz). Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi.
- TİETZE, A. (2019). *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati (C. 7-8-9)* (ed. Nurettin Demir, Emine Yılmaz). Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi.
- Türkçe Sözlük*. (2011). (11. Baskı). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- VARDAR, B. (2002). *Açıklama Dilbilim Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Multilingual Yayınları